

Tekst gwarowy — Istebna 1

Autor: Zbigniew Greń

Informatorka: Anna Bury, ur. w 1926 roku w Istebnej. Ukończyła szkołę podstawową, a dalszą naukę przerwała wojna. Ponad 40 lat pracowała na poczcie. Rodzice byli miejscowi, matka — z Istebnej, ojciec z Jaworzynki, pracowali na roli. Mąż pochodził z okolic Istebnej.

Len {vm}T761.mp3|L{/vm}

Bo u nas {tt} Jabłonkowanie, czyli wymowę cz, ż, sz, dż i ć, ź, ś, dź jako spółgłosek miękkich dźwiękowych cz’, ż’, sz’, dż’, w tekście oznacza się dwojako, w zależności od pozycji spółgłoski. Przed samogłoską sygnalizuje je zapis z i, jak w danym przykładzie, przed spółgłoską i na końcu wyrazu, znak apostrofu ’.|szio{i}/tt} lyn i potym sami se wyrobiali {tt}wszystko, zapożyczenie z języka czeskiego|wsziecko{/tt}, jo też to znała {tt}dobrze, frykatywna wymowa rz jako rż, czyli z elementem szczelinowym|dobrze{/tt}, aj to była ucziecha, bo lyn muszioł {tt}Przykład zaznaczenia jabłonkowania, czyli wymowę cz, ż, sz, dż i ć, ź, ś, dź jako spółgłosek miękkich dźwiękowych cz’, ż’, sz’, dż’, apostrofem.|bycz’{/tt} {tt}zasiany|zaszioty{/tt} na {tt} Akcent w gwarze jabłonkowskiej pada na 1. sylabę (akcent inicjalny). Pod wpływem akcentu ogólnopolskiego mamy do czynienia z wahaniami — równoległym użyciem akcentu na drugiej sylabie od końca (paroksytonicznego).|zAogounie{/tt}, co ni mioł żiodnych chwastouw, muszioł bycz’ fajnie uprawiouny, bo sie… bo sie nazywo |lynobrani, a czymu, bo lnu sie nie koszi, ale sie go wrywo z k|orzyniami, dlatego lynobrani, muszioł bycz’ czysty, coby nie było {tt}chwastów; w miejscu ogólnopolskiego ch często występuje dźwięczne, zwykle gardłowe h. w tym wypadku dźwięczność zachowuje również spółgłoska następująca, w.|hwastouw{/tt}, touż’ tyn lyn sie szioło w maju, a jak urous, zakwitnouł, touż sie go potym wry… wyrwało i na wypasziounym tym… prziloğu, abo wykosziounym, abo wypasziounym |od krouw prziloğu sie takiami, r|ozcioungalo sie t|akiami p|asmami po tej trowie i tyn, jak ta trowa kapkym go {tt} Przedniojęzykowo-zębowa (sceniczna) wymowa ł zachowana została niekonsekwentnie. W wyrazach, w których słyszana jest wyraźniej, zaznaczono ją wytłuszczeniem.|przerosa{/tt}, potym sie brało szyrpy i tyn lyn sie wyczioungalo, z tego sie ukłodało na taki snopki, potym to zwożili d|u domu. A kiejszi były taki stare piece, co miały taki przipecki, nie wiym, jak by woum to p|owiedziecz’, miyndzy piecym były taki jako taki sz’pary, to sie nazywoł {tt}Z niemieckiego Sparherd ‘piec kuchenny’|sz’porhet{/tt} i tam sie s|usziło tyn lyn. A potym sie n|apytało…, to już’ tak {tt}W konstrukcji przyimkowej przyimek ściąga na siebie akcent (zjawisko nieregularne), tworząc jeden zestrój akcentowy.|pAo_soumsziedzku{/tt}, ludzie byli naucziouni, że jedyn drugigo pomoug, touż’ powiadali, że sie robiło z p|obaby, to pomagali za darmo, jyny po jedzyni a tag jedyn drugiemu szieł pomouc. I jak tyn lyn uż’ uschnouł, touż’ bouły taki przirzoundy, co sie nazywały, jedyn sie nazywała łoumka, a drugi tyn przirzound sie nazywoł czierlica, wiync hłopi przichodżili i na tej łoumce drzewianej tyn lyn brali i tego, i tak sie łoumali, touż to, to było, miało taki jakoby, taki, takoum {tt} Samogłoska e przed spółgłoską nosową (w tym i po rozkładzie nosówki ę) ulegała zwężeniu. Stopień zwężenia może być różny, od mniejszego (tak w danym przykładzie) do większego — przejścia w samogłoskę y. W tekście formy te występują obocznie.|dolinkeym{/tt} wygłoumbiounoum w drzewie, a drugi {tt}Informatorka stosuje formy oboczne dla czasu przeszłego od czasownika być: bouł.../był...|bouł{/tt}, co sie do tego wcziskało, ni, taki coszi, taki tłok i to wytłocżiali z grubszia, a potym zasz’ babym trocz’k…, na trocz’kach, nazywało sie, że troczkały i to paż’dzierzi pieknie sie zesulo i została czisto kouńdziel. Poteym toum kouńdziel, w żimie sie baby zbiyrały teyn z pobaby n|a przoundki, brały kołowrotki i w żimie przyndły roz u jednej gaż’dżiny, roz u drugij i też’ za darmo. G|aż’dżina wiadomo dała łobiod. Ale touż’ to tak z|a_darmo, no. {tt}W nagłosowych grupach spółgłoskowych śp’- dochodzi w gwarze do stwardnienia (dyspalatalizacji) spółgłoski ś — s.|Spiywały{/tt} przy tym rozmajite bojtki gouralski, dziecka małe brały z|e_seboum, nou touż’ tak sie ł|od_malu cz’łowiek uż’ do tej, do tego żiczio gouralskiego przy..., bouł prz|izwyciajouny, bo jak cie uż’ mama wżiyni ł|od_malutka, toużiesz’ uż’ widzioł wsziecko, co robili, ni? Nou, a bouła to aj łucziecha, jesz’cie jak tyn lyn my wybiyrały, jo uż’ jesz’cie też’ jako dżiywka, jak my były dżiywkami jesz’cie, touż’ my to prz|i miesziouncz’ku, jak była piekno noc, tako n|iepochmurno, co m|iesziouncziek sz’wiycził, gwiozdy sz’wiycziły, bo tu u nas w gourze, w miastach to tak nie tego, {tt}Zestrój akcentowy z partykułą negacji.|nAje_widzoum{/tt}, bo tam jest prz|eważ’nie tyn smog abo zadymione, abo coszik, a u nas jest cziste powietrzy, że jak tak w nocy miesziouncziek pieknie sz’wiycził, a gwiozdy sz’wiycziły, touż’ my wtedy w nocy sz’ty wybiyracz’ tyn lyn, spiywały my przy tym, to było, to miało taki swouj urok. {tt}Ogólnopolskie pacholek — pacholki.|Pacholcy{/tt} zasz’ potym pocziuwali, ej tam kajszi dżiywki spiywajoum, toż’ zasz’ potym wżiyni {tt}Organki|jarganki{/tt}, abo {tt}Starszy

typ harmonii, z guzikami zamiast klawiszy. |heligounkeym{/tt}, toum harmonijeym, nou i przichodzili tam poteym k|u noum. Jag my uż’ tyn lyn wybrały, rozpostrzyły, touż’ potym se sziedli na kraju, zaspiywali, aj zatańcowali na tym zogounie, co uż’ był wolny teraz, no i potym ze spiywanim sz’li du doumu, kaž’dy do swojigo doumu. Nou i bouło to tak {tt}Archaiczna forma fonetyczna z miękkością spółgłosek (por. staropolskie wesoło). |wieszióło{/tt}, ni?